

בבא קמא כ"א

ר"ה אמר משם רב הדר בחצר חברו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר להעלות לו שכר או לא. ולפני ששאלו נפטר רב הונא, ואמר רבה בר רב הונא, כך אמר אבי מורי משמו של רב, הדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר, והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון. שואלת הגמרא מה עושה כאן שמעון? ואומרת הגמרא כשנמצא הבית של שמעון, הדר בו מעלה לו שכר, וקשה שיש סתירה בין שני הדינים? מתרצת הגמרא, שכאשר הבית עומד להשכרה הדר משלם שכר לשמעון, כדין 'זה נהנה וזה חסר'. וכאשר הבית אינו עומד להשכרה הדר בו אינו צריך להעלות שכר לבעל הבית.

אמר רבי חייא בר אבין בשם רב, וי"א שרבי חייא בר אבין אמר בשם רב הונא, הדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר, והשוכר בית מבני העיר מעלה שכר לבעלים. שואלת הגמרא מי הם הבעלים שהוא חייב לשלם להם? אומרת הגמרא שאם נמצאו לבית בעלים הוא מעלה להם שכר. וקשה שיש סתירה בין שני הדינים? עונה הגמרא, שכאשר הבית עומד להשכרה הדר משלם שכר לבעלים, כדין 'זה נהנה וזה חסר'. וכאשר הבית אינו עומד להשכרה הדר בו אינו צריך להעלות שכר.

אם הדייר מהנה את הבעלים אינו משלם לו אמר רב סחורה בשם רב הונא שאמר בשם רב, הדר בחצר חברו שלא מדעתו, אינו צריך להעלות לו שכר, משום שנאמר: "וְשִׂאֵיהָ יִפֹּת שְׁעָרָה". שד ששמו 'שאייה', שובר את הבתים שאנשים לא גרים בהם, ומי שגר בבית מהנה את בעליו במניעת הנזק הזה³¹⁶. מר בר רב אשי אמר, שהוא ראה אותו הוא מנגח כשור. רב יוסף אמר בית מיושב יושב לעולם, ואינו נחרב מפני שהיושבים בו בודקים ומתקנים את מה שצריך לתקן. והיוצא להלכה בין הטעמים, אם בעל הבית משתמש בבית לתבן ועצים. שכיון ומשתמש בו המזיקים אינם מזיקים לו, והדייר מהנה את בעל הבית כשהוא גר בו. אבל אין מי ששם לב לתקן בו את הדרוש, והדייר צריך לשלם עבור מה שנהנה.

רב נחמן גבה מאדם שבנה ארמון על אשפה של תומים שקרמנאים גרו בה לפנים הגמרא מביא מעשה באדם שבנה ארמון על אשפה של יתומים, ורב נחמן גבה ממנו את הארמון. שואלת הגמרא, האם רב נחמן סובר שהדר בחצר חברו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר? מבארת הגמרא, שרב נחמן גבה ממנו את

316 למרות שרב הונא סובר שזה נהנה וזה לא חסר פטור כיון שהדר בבית גורם לבעליו הפסד מועט של שחורריתא דאשייתא אם הדר בבית לא היה מהנה את הבעלים במניעת נזק לבית היה הדייר חייב לשלם לבעליו עבור ההנאה. מהר"ם עיין ברא"ש ובר"ן.

הארמון, מפני שהקרמנאים³¹⁷ היו גרים באשפה מקודם והיו מעלים ליתומים שכר דבר מועט. ורב נחמן אמר לאותו האיש, שיפייס את היתומים בדמים מועטים³¹⁸. וכאשר הוא לא שם לבו לדברי רב נחמן, גבה ממנו רב נחמן את הארמון.

רב אמר שהמשנה מדברת במחזרת **אמר רב, המשנה אומרת שבהמה שאכלה מצדי** ושמואל אמר בעומדת בצדי הרחבה **הרחבה משלמת מה שהזיקה, בבהמה שעומדת ברחבה ומחזרת את ראשה לצדי הרחבה, ואוכלת את הפירות שבצדי הרחבה**³¹⁹. ושמואל אמר שאפילו במחזרת פטור מלשלם מה שהזיקה, מפני שגופה של הבהמה עומד ברחבה שהיא רשות הרבים. ודרכה של בהמה להחזיר את ראשה, והיא שן ברשות הרבים³²⁰. ולשמואל בהמה חייבת על מה שאכלה בצדי הרחבה, רק כשעזבה את הרחבה ועמדה בצדי הרחבה.

ויש ששנו את דברי רב ושמואל בפני עצמם. רב אמר מחזרת חייב לשלם מה שהזיקה ושמואל אמר פטור. ולשמואל משלם מה שהזיקה רק כשעמדה בצדי הרחבה. והקשה רב נחמן בר יצחק על רב ממה ששינו במשנה, מפתח החנות³²¹ משלמת מה שנהנית. הרי פתח החנות הוא בתוך הרחבה והבהמה שעומדת ברחבה מחזרת ואוכלת מפתח החנות, ובכל זאת המשנה אומרת שמשלמת מה שנהנית ולא מה שהזיקה³²²? ותירץ רב נחמן בעצמו את קשיתו, כגון שהחנות עומדת בקרן זוית³²³.

המקצה מקום מרשותו לרשות הרבים ויש אומרים, שבמחזרת אין חולק שחייב לשלם מה שהזיקה. ורב ושמואל חולקים במקצה³²⁴. מקום מרשותו לרשות הרבים, ושטח שם את פירותיו ובהמה אכלה את פירותיו. רב אמר, שרק במחזרת משלם מה שהזיקה, אבל במקצה מקום מרשותו לרשות הרבים פטור. ושמואל אמר, אפילו במקצה מקום מרשותו לרשות הרבים חייב. רב ושמואל אינם חולקים במח' שואלת הגמרא, לכאורה נחלקו במחלקת התנאים ר"ע ור"י בבור ברשותו במקרה של החופר בור ברשותו והפקיר את רשותו

317 בני אומה ששמה כך, וי"א הקדמונים. רש"י

318 וכיון שהוא גרם להם חסרון מועט הוא חייב לשלם את מה שנהנה, אע"פ שלא היה להם חסרון גדול כל כך. כמו שמשלם לעיל מחמת החסרון המועט של שחרוריתא דאשיתא, את מה שנהנה. תוס'.

319 רש"י מפרש שמחזרת הוא משונה וחייב ח"נ משום קרן. התוס' מפרש שצדי הרחבה נחשבים חצר הניזק משום שיש לכ"א רשות להניח שם פירות כנגד ביתו בצדי הרחבה. ולרב אפ' במקום שבהמות שהולכות ברשות הרבים יכולות לאכול בחיזור נחשב כחצר הניזק, ולשמואל אם אכלה בחיזור הוא כמו שאכלה ברה"ר. תוס'.

320 רש"י.

321 תריסי התנויות שפותחים ושמים עליהם פירות למכירה. תוס'.

322 ולא רצה להעמיד כשפתח החנות בולט ואכלה בלא חיזור מפני שאין דרך התנויות לבלוט כך. תוס'.

323 רש"י פירש כגון מבוי קטן הכלה במבוי גדול והחנות נמצאת במקום חבורם מעט לפנים. וכאשר הבהמה נכנסה מהמבוי הרחב למבוי צר נתקלה מיד בפירות. התוס' מפרש במבוי עקום ההחנות נמצאת בעקמימות. בירושלמי מתקרצים את הקושיה בחמור שהיה טעון גדיים שבשעה שהחמור עומד הם פשטו צואריהם ואכלו. תוס'.

324 אבל לא הפקיר את רשותו שא"כ היא רה"ר גמורה. תוס'.

ולא הפקיר את בורו, שרב שאמר שבמקצה מקום מרשותו לרשות הרבים פטור סובר כרבי עקיבא שאומר שבור ברשותו חייב. ובעל הבהמה שאכלה את פירותיו פטור³²⁵ מלשלם מפני שהפירות הם בור ברשות הרבים, וכל מי שהחזיק במקלקלין שברשות הרבים זכה בהם. ושמואל שאמר חייב סובר כרבי ישמעאל שאומר שבור ברשותו פטור. דוחה הגמרא, שרב יאמר שבמקום אחר בור ברשותו פטור, אבל כאן בעל השור יאמר לבעל הפירות, אינך רשאי לקרב את פירותיך לרשות הרבים ולחייב את שורי כשיאכלם. ושמואל יאמר שבמקום אחר בור ברשותו חייב מפני שמי שיוזק בבור יכול לומר השור אינו יודע לשמור את עצמו מהבור, וכיון שיש לשור רשות להכנס לשם בעל הבור חייב בנזקיו. אבל אינו יכול לומר שהשור לא ידע מהפירות שאכלם, ואם השור היה ניוזק בפירות בעל הפירות היה פטור מלשלם. ולכן בעל השור אינו יכול לזכות בפירות.

ולכאורה תנאים נחלקו במחזרת. ששנינו בברייתא, אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית מצדי הרחבה מה שהזיקה, דברי רבי מאיר ורבי יהודה. רבי יוסי ורבי אלעזר אומרים, אין דרכה לאכול אלא להלך. והגמרא הבינה שדברי רבי יוסי נאמרו על צדי הרחבה, ומה ההבדל בין התנא קמא, רבי מאיר ורבי יהודה, לרבי יוסי? אלא הם נחלקו במחזרת, התנא קמא אומר שאם אכלה מצדי הרחבה משלם מה שהזיקה כשעמדה בצדי הרחבה, אבל אם עמדה ברחבה והחזירה ראשה לצדי הרחבה משלם רק מה שנהנית. ורבי יוסי אומר שאין דרכה להחזיר ולאכול אלא להלך ולעמוד בצדי הרחבה וכשזו החזירה ראשה ואכלה חייב לשלם מה שהזיקה.

התנאים לא נחלקו במחזרת ולא דוחה הגמרא, הכל מודים שבמחזרת הדין הוא או כרב או כשמואל³²⁶. והתנאים נחלקו בברייתא,

כשעמדה ואכלה בתוך הרחבה. ונחלקו בלימוד מהכתוב: “וּבַעַר בְּשֵׂדֵה אַחֵר” התנא קמא סובר שלומדים מהכתוב: “וּבַעַר בְּשֵׂדֵה אַחֵר” ובער בשדה אחר ולא ברשות הרבים, שכעמדה ושאלה ברחבה אינו משלם אלא מה שנהנית. ורבי יוסי לומד מהכתוב: “וּבַעַר בְּשֵׂדֵה אַחֵר” ולא ברשות המזיק, אם בעל הפירות הכניס את פירותיו בחצר המזיק בלא רשות והשור של בעל החצר אכל אותם פטור. אבל המזיק חייב לשלם מה שהזיקה גם ברחבה שהיא רשות הרבים³²⁷. ושואלת הגמרא, הלא אין צורך בכתוב ללמד שבעל השור פטור כשאכל פירות שלא אחר בחצרו. מפני שיאמר לו מה עושים פירותיך ברשותי.

325 אפילו הפירות הפנימיים מפני שכשיקחו את החיצוניים הפנימיים יהו קרובים לרשות הרבים. והמשנה שאומרת מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית מדברת כשלא נתנום ברה"ר ע"מ להשביח ולא קנסום. תוס'.

326 ר' יוסי אינו יכול לסבור כשמואל שהרי הוא מחייב ברה"ר אלא או כרב שהוא נחשב לחצר הניזק או כשמואל שהוא כרשות הרבים אפ' שאין נפק"מ לר' יוסי. ולפי רש"י או כרב שהוא קרן או כשמואל שהוא שן. תוס'.

327 ואין להקשות שהגמרא אמרה לעיל שר"א סובר כר"ט שלומד מקרן ברשות הרבים, ושן ורגל פטורים ברה"ר. מפני שהגמרא לעיל היא לפי מסקנת הגמרא שנחלקו בדאיפלא ור' אשעיא. תוס'.

אלא הם נחלקו בדאילפא ודרבי
אושעיא

אלא יש לומר שהמחלוקת בין רבי מאיר ורבי יוסי
היא בדברי אילפא ורבי אושעיא. במה שאילפא

אמר לעיל בהמה שפשטה צוארה ואכלה מעל חברתה חייבת, ורבי אושעיא אמר
בהמה שקפצה ואכלה מתוך הקופה חייבת. רבי מאיר סובר שבהמה שאכלה בתוך
הרחבה פטורה מלשלם על מה שהזיקה גם במקרים אלו. ורבי יוסי אומר אין דרכה
לאכול אלא להלך. אין דרכה של בהמה לפשוט צוארה ולאכול מעל גבי חברתה,
ואין דרכה לקפוץ ולאכול אלא להלך ולאכול. ובמקרים אלו חייב לשלם מה
שהזיקה³²⁸.

משנה

הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים, כיון שהם מועדים לקפוץ הוא
חייב ברשות הניזק נזק שלם משום תולדה של רגל. הכלב שנטל החררה והלך
לגדיש ואכל את החררה והדליק הגדיש, על החררה משלם נזק שלם, מפני שהיא
שן ברשות הניזק. ועל הגדיש משלם חצי נזק³²⁹.

גמרא

אם נפלו פטור מדייקת הגמרא, ממה שאומרת המשנה הכלב והגדי שקפצו,
משמע שאם נפלו פטור³³⁰, והטעם שהתנא סובר שאם תחילתו בפשיעה וסופו
באונס פטור. וכן שנינו בברייתא, הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את
הכלים משלם נזק שלם, נפלו פטורין. ודבר זה נכון, למי שסובר תחילתו בפשיעה
וסופו באונס פטור. ומי שסובר שתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, יסביר
שהמשנה מדברת כשהכלים היו קרובים ביותר לכותל, ואם הכלב והגדי יקפצו
לא יפלו על הכלים, ואין כאן אפילו תחילתו בפשיעה. וכשנפלו והכלים נשברו
באונס פטור אף למי שאומר שתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב.

בכותל צר חייב גם אם הם נפלו אמר רב זביד בשם רבא, פעמים שחייב גם אם
נפלו אפילו למי שסובר שתחילתו בפשיעה וסופו
באונס פטור, בכותל שהמעקה שלו רעוע. שואלת הגמרא, האם הוא חייב מפני
שהיה צריך להעלות בדעתו שהלבנים יכולים ליפול, הרי בסוף הלבנים לא נפלו,
אלא הכלב והגדי הם שנפלו והזיקו, ובסופו הנזק לא נגרם בפשיעה? עונה הגמרא,
הכוונה לכותל צר, והיה לו להעלות בדעתו שהם יקפצו כדרכם על המעקה. ובסוף
הם נפלו מן המעקה הצר³³¹ ושברו את הכלים.

328 אינם מעניין אחד שלא לרבי אושעיא חייב מדין קרן ולאילפא מדין שן. תוס'

329 הגמרא מפרשת משום מה חייב ח"נ.

330 ומדובר כשאינם לא רחוקים ולא קרובים ויכולים להשבר בין בנפילה ובין בקפיצה, או בכלים ארוכים שאם
יפלו יפגעו בצד חד ואם יקפצו בצד האחר. תוס'.

331 ובלשון אחרת כותל צר הוא כותל משופע. רש"י. ובספרים אחרים הגרסא בגמרא היא ונפל כותל ונפלו הם.

הכלב שקפץ בזקירה וגדי בסריכה הם משונים ומשלם ח"נ

הגמרא מביאה את מה ששנו חכמים, הכלב והגדי שדלגו מלמטה למעלה פטורים, מלמעלה למטה

חייבים. ואדם ותרנגול בין כשדלגו מלמעלה למטה, ובין מלמטה למעלה חייבים. שואלת הגמרא³³² ממה ששנינו בברייתא, הכלב והגדי שדלגו בין מלמעלה למטה ובין מלמטה למעלה פטורים³³³? אמר רב פפא, כוונת הברייתא כשהפכו וקפצו שלא כדרכם³³⁴, הכלב בזקירה, בקפיצה שלא כדרכו, והגדי בסריכה כשנעץ רגליו בכותל וקפץ כמו כלב³³⁵. וכיון שהם משונים פטורים מנזק שלם וחייבים בחצי נזק.

332 הגמרא יכלה להקשות מהמשנה אלא שהמתינה עד שהביאה את הברייתא והקשתה משתיהן. תוס'.

333 אבל גרסת הרי"ף והרמב"ם היא חייבים, ובהמשך תרגמא ר"פ לקמייתא. הגהות הגר"א.

334 אפילו למי שאמר שתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב לא חייבלשלם נזק שלם, שהרי בקרן אפילו פושע גמור משלם ח"נ. תוס'.

335 סריכה זו אינה דומה לסרוכי סריך לעיל שנסרך ומטפס בחבית עד שמגיע ללפת. תוס'.

